

A CSONOPLYAI NÉMETEK HÁZASSÁGKÖTÉSI SZOKÁSAI

Csonoplyát 1747-ben telepítették újra leszerelt bunyevác határőrök. A magyarok szervezett betelepítése 1752-ben, a németeké pedig 1786-ban volt, bár már a szervezett betelepítés előtt is lakott a faluban néhány német család (Erbis, Krahl, Kristmann, Müller, Kizsel). Mind a három nemzet r. k. vallású volt. 1940-ben a lakosság számaránya a következőképpen alakult:

Német	2597	53,45%
Magyar	1442	29,68%
Bunyevác	721	14,84%
Zsidó	38	0,78%
Román	1	0,02%
Más nem szláv	3	0,06%
Szlovák	2	0,04%
Ruszin	2	0,04%
Szerb	38	0,78%
Más szláv	15	0,31%
Összesen	4859	100,00%

1944 őszén a német lakosság egy része elmenekült az előrenyomuló szovjet csapatok elől. A többség nyugodt lélekkel maradt, de gyújtótáborba került. Onnan szabadulva kitelepítették őket az országból. Csekély számú német maradt a faluban, ezért a közölt adataim az 1945 előtti időszakra vonatkoznak.

Párválasztás. A házasságkötés első lépése a párválasztás volt. Itt a szülőké volt a döntő szó. Kizárólag az anyagi érdek, számítás, a vagyongyarapítás volt a cél. Szerelmi házasságok nemigen kötöttek. A szülők azt mondogatták, hogy a fiatalok majd összeszoknak. Szerelemből csak a szegényebbek házasodhattak, vagy ha az egyik jelölt megtagadta a szülői parancsot, ami nagyon ritkán fordult elő. Ilyen esetekben a „megszégyenített szülő” élete végéig szóba sem állt szófogadatlan gyermekével.

Általában katonaviselt legények 20–24 éves korukban nősültek, a lányok pedig 17–20 évesen mentek férjhez.

Leánykérés. Magát a leánykérést megelőzte a lányos ház körüli puhatolózás. Ez általában igen bizalmas rokoni vagy baráti megbízás volt. Leánykérésbe a vőlegényjelölt és szülei mentek, késő délután vagy estefelé. Ajándékba

egy fehér slingelt, kivarrott kendőt vittek, amelybe egy szál rozmaring és kisebb-nagyobb ajándék volt, anyagi helyzetüktől függően.

A leánykérőket a leány szülei fogadták, és ha ők is egyetértettek a párválasztással, elfogadták az ajándékot. Ha nem fogadták el, akkor az azt jelentette, hogy nem óhajtják leányukat a vőlegényjelölthez férjül adni, vagyis a legény ki van kosarazva. Ez nagy szégyen volt a legény és családja számára, és igyekeztek is titkolni, amennyire csak lehetett.

Ha elfogadták az ajándékot, előkerült az ital is, ittak a fiatalok boldogságára, és még akkor megbeszélték az összes tennivalót: az anyagiakat (jussot), az esküvő időpontját, a lakodalom helyét stb. A lány nem adott ajándékot a kérőjének.

Ezek után a fiatalok már együtt mentek el a plébániára és a községházára, leggyakrabban szombati napon, bejelenteni házassági szándékukat. A templomban való háromszori kihirdetés után következett az esküvő és a lakodalom. Eljegyzés mint külön esemény nem volt.

Esküvő. 1803-ban az esküvői szertartásért 1 forint 30 kr.-t kellett fizetni. A menyasszony isteni áldásáért még 30 kr.-t.¹

Az 1850-es években a menyasszony isteni áldása a németeknél a régi szokás szerint, még az esküvő napján volt, a magyaroknál és a bunyevácoknál pedig az esküvő utáni napon.²

A menyasszony és a vőlegény oldaláról 2-2 vőfély, virággal díszített csutórával, vasárnap hívogatta a vendégeket. Külön ügyeltek arra, hogy az első szomszédok is a meghívottak között legyenek.

A menyasszony fekete ruhában esküdött. A szegényebbek szövet (olcsóbb), a gazdagabbak selyem, plüss mintás ruhát öltöttek. Külön ügyeltek, hogy a fehér alsószoknya egy kicsit kilátsszon. Fejükön fehér koszorúfátyol díszelgett. Az 1930-as évek végén kezdett teret hódítani a fehér menyasszonyi ruha.

A vőlegény fekete ünneplőt és kalapot viselt, művirágbokrétával a kabátján. Az esküvőt leggyakrabban kedden, esetleg csütörtökön, délelőtt 10 óraker tartották. A vőlegény vendégei a legény, a menyasszony vendégei pedig a menyasszony házában gyülekeztek. A vőlegény és vendégei zeneszóval (kizárólag fúvós zenekarok voltak) mentek a menyasszonyért. A meghívottak hosszú rozmaringszálat kaptak, amit az asszonyok a kezükben vittek, a férfiak pedig a kabátjukra tűztek. Onnan az egész menet a kocsúton vonult a templomba. A menyasszonyt 2-2 vőfély kísérte, oldalukon párjaikkal, akik egyúttal a koszorúslányok voltak. Útközben a kíváncsiskodókat nagyméretű, ún. lakodalmas perecekkel kínálták.

Lakodalom. Kizárólag kocsmában tartották a lakodalmakat. Ez alól csak a legszegényebbek voltak kivétel, akik háznál tartották az ünnepélyt.

A lakodalom előtti napon – vagyis leggyakrabban hétfőn – a meghívott vendégek elvitték az ajándékot: tortát és egy pár tyúkot a kijelölt kocsmába, ahol külön helyiségben tárolták az ajándékokat és tortákat.

Esküvő után a kocsmában már megterített asztal várta a vendégsereget, akik körülállták a termet, s miután a fiatal házások eltáncolták az ún. Ehrentanzot, helyet foglaltak. A fiatal párnak és a násznagyoknak külön asztaluk volt. Ezek után következhetett az ebéd.

Lakodalmas ebéd: – tyúkleves

– főtt hús, paradicsom- és tormamártás

- üszőpaprikás, sült hús
- savanyúság, zellersaláta
- bor, szódavíz
- aprósütemények (butterstrudli, linzer, lekváros piskóta)
- torta.

Minden fogás tálalása előtt a vőfélyek különböző tréfás mondókákkal szó-
rakoztatták a vendégeket. Éjfélikor volt a menyasszonytánc. Tánc közben a
menyasszony ruhájára pénzt tűztek. Egy bizonyos idő után a vőlegény megsza-
kította a táncot, és kivitte a menyasszonyt a teremből. Amikor visszajöttek, a
menyasszony fején a koszorúfátyol helyett már fityula volt, és mint újasszony
táncolt tovább.

A menyasszonytánc után újból friss üszőpaprikást szolgáltak fel, éjféli után
három óra körül pedig savanyú levest. A vigadalom reggelig tartott. Több na-
pos lakodalomról a faluban nem is tudtak.

Bognicsár József és Gärtner Magdalena 1940-ben, Schleich Zoltán koc-
májában tartott lakodalomban 300 vendég volt. Két zenekar szolgáltatta a talp-
alávalót, egy német fúvószenekar és egy magyar cigányzenekar.

A fiatalok házasságkötésük után kötelesek voltak egy évig a legényes ház-
ban élni, azután pedig szabadon választhatták lakhelyüket.

A HÁZASSÁGKÖTÉSEK ELEMZÉSE

Alapul az 1994-ben, Ober Rodenban kiadott, Johann Feith, Johann Kain-
rad, Johann Kemmer *Ortssippenbuch Tschonopel 1762–1945* című könyve szol-
gált, amelyben összegezték a faluban kötött házasságokat. Összesen 4015 há-
zasságot írtak össze, amelyből 193-at bizonytalannak tartok (elmagyarosodott
németekről van szó, vagy az adatokból nem vehető ki tisztán a nemzetiség),
tehát elemzéseim 3822 házasságkötésre vonatkoznak.

Legények leggyakrabban a faluból nőültek. Összesen 281 menyasszonyt
hoztak más helységekből, ami 7,4%-nak felel meg. Ezek a helységek a követ-
kezők:

Kerény	153	Dunaföldvár	1
Stanišić (Őrszállás)	20	Bonyhád	1
Szentiván	12	Bécs	1
Bajmok	9	Gákova	1
Szivác	8	Bácsalmás	1
Zombor	8	Bezdán	1
Indija	7	Szond	1
USA	6	Eszék	1
Apatin	4	Novi Slankamen	1
Temerin	4	Gara	1
Kúla	4	Kruševlje	1
Vinkovci	4	Ó Sóve	1
Telecska	3	Ómoravica	1
Doroszló	3	Iglód	1
Filipova	3	Ivanovce	1
Regőcze	3	Daruvár	1

Küllöd	2	Graslje	1
Katymár	2	Nagyszeben	1
Rátz Militics	2	Pozsony	1
Nemes Militics	2		
Szabadka	2		

Az adatokból kitűnik, hogy legtöbb menyasszonyt, szám szerint 153-at, a szomszédos Kerényből hozták a faluba. Ami az USA-t illeti, természetes, hogy ez csak a születési helyük volt 1916 és 1920 között Ohio államban, ahol szüleik munkát vállaltak.

A falubeli németek majdnem kizárólag csak maguk között kötöttek házasságot. A vegyes házasságok száma 142 volt, ami mindössze 3,7%-ot tesz.

Mivel igen ritkák voltak a vegyes házasságok, évszám szerint is feltüntettük őket:

Német vőlegény				
Magyar menyasszony			Bunyevác menyasszony	
1789	1850-2	1893	1933	1807 körül
1792	1854	1894	1934	1819
1794	1859	1899-2	1935-2	1836
1796	1860-2	1900	1938	1857
1800	1865	1904	1939	1863
1810	1868	1905	1940	1867
1812	1870-2	1907	1943	1875
1815-2	1875	1908		1879
1817	1877	1915		1880
1818	1878	1919		1907
1820	1879	1920		1920-2
1827	1880-2	1921		1921
1833	1885	1923-2		1923
1835	1888	1924		1927-2
1836	1889	1925		1932
1840-2	1890-2	1930		1943

Amint látjuk, 69 magyar és 18 bunyevác lány ment némethez férjül. Az első vegyes házasságot 1789-ben kötötték, 21 évvel a németek szervezett betelepítése után, amikor is Gritz Simon feleségül vette Farkas Máriát. Az első bunyevác lányt, Plazich Mariját kb. 1807-ben (a házasságkötés évszáma nincs feltüntetve) vette feleségül Schreiner Johann.

Német menyasszonyok		
Magyar vőlegény		Bunyevác vőlegény
1800-2	1898	1850
1825-3	1900	1854
1836	1913	1886

1850	1921	1896
1860-2	1923	1919
1865-2	1925	1937-2
1870	1928-2	1939-3
1876-2	1931-2	1940
1880-2	1932	1941
1883-2	1934	
1886	1935	
1891	1936	
1892	1938	
1893	1940	
1895	1941-2	
1897	1942	

Német lányok 43 magyar és 12 bunyevác férfihoz mentek férjül.

1945-ben az elhurcolt németek helyébe likai szerbeket telepítettek. Németek ma már csak mutatóban vannak, és kizárólag vegyes házasságokban élnek.

Házasságok 1945 után:

Német vőlegény		
Magyar	Bunyevác	Szerb menyasszony
1950	1948	1952
1951	1966	1954
1952-2		1955
1956		1962
1962-2		1978

Német menyasszony		
Magyar	Bunyevác	Szerb vőlegény
1953-2	1948	1959
1956	1949-2	1965
1958-2	1950	
1965		

JEGYZETEK

¹ Džinić Ilija: Historia Domus, Čonoplja, é. n. kézirat, 8. l.

² Ibidem, 9. l.

IRODALOM

Adam Ackermann: Kernei in der Batschka, Trostberg, 1978

Johann Feith, Johann Kainrad, Johann Kemmer: Ortssippenbuch Tschonopel, Ober Roden, 1994

Joseph Rausch: Gemeinde Tschonopel, Nürnberg, 1989